

УДК 349.3-369

DOI <https://doi.org/10.32782/chern.v2.2023.9>

А. В. Скоробагатько
доктор юридичних наук, доцент,
завідувач кафедри загальноправових дисциплін
Національного університету «Одеська морська академія»
orcid.org/0009-0006-4757-4089

ЄДНІСТЬ ТА ДИФЕРЕНЦІАЦІЯ У ПЕНСІЙНОМУ ЗАКОНОДАВСТВІ ПЕРІОДУ СТАНОВЛЕННЯ НЕЗАЛЕЖНОЇ УКРАЇНСЬКОЇ ДЕРЖАВИ

У статті проведено дослідження ролі правових категорій єдність та диференціація у пенсійному законодавстві з урахуванням етапів становлення пенсійного забезпечення в Україні, а також визначено їх вплив на регулювання пенсійних правовідносин. Стверджено, що в період становлення незалежної України зміни в системі пенсійного забезпечення є істотними, але далекими до завершення реформування цієї сфери.

Визначено, що на I і II етапах формування національної системи пенсійного забезпечення наряду з єдиними підходами регулювання призначення пенсій, також мала місце значна диференціація як за соціальною, так і професійною ознаками. Прийняті на II етапі закони внесли зміни в ідеологію пенсійного забезпечення, закріпили трірівневу систему пенсійного страхування. Утім проблема несправедливої диференціації не була вирішена, вона залишалася завеликою, перетворюючись для окремих категорій осіб у привілеї пенсійного забезпечення. Прийняті на III і IV етапах закони закріпили тенденцію до єдності у регулюванні призначення пенсій, підвищили роль єдиних принципів правового регулювання цієї сфери, законодавцю вдалося відійти від явно необґрунтованої диференціації, і, що важливо, частково відновити позитивну диференціацію розмірів пенсій з урахуванням страхового стажу та заробітної плати. Зазначено, що диференціація правового регулювання пенсійних правовідносин є об'єктивним і важливим принципом пенсійного законодавства, вона сприяє якісному врегулюванню пенсійних відносин, а досягнення оптимальних результатів у пенсійній сфері можливе при взаємодії єдності та диференціації як важливих елементів правового регулювання.

На сучасному етапі не відмовляючись від диференціації, необхідно вийти на шлях уніфікації умов призначення пенсій, затвердивши єдиний нормативний акт. Реформування пенсійної системи має завершитися прийняттям Пенсійного кодексу України, який би увібрав найважливіші норми і на найвищому рівні врегулював усю сукупність відносин у цій сфері та сприяв встановленню соціальної справедливості у такому важливому питанні, як пенсійне забезпечення.

Ключові слова: пенсійне законодавство, пенсія, етапи становлення пенсійного забезпечення, єдність та диференціація, правове регулювання.

Skorobahatko A. V. THE UNITY AND DIFFERENTIATION IN PENSION LEGISLATION DURING THE PERIOD OF FORMATION OF INDEPENDENT UKRAINE

The article examines the role of the legal categories of unity and differentiation in pension legislation, taking into account the stages of the formation of pension provision in Ukraine, and also determines their influence on the regulation of pension legal relations. It has been asserted that during the period of formation of independent Ukraine, changes in the pension system are significant, but far from the completion of the reform of this sphere.

It was determined that at the I and II stages of the formation of the national pension system, in addition to uniform approaches to the regulation of pensions, there was also a significant differentiation on both social and professional grounds. The laws adopted at the II stage introduced changes in the ideology of pension provision, established a three-level system of pension insurance. However, the problem of unfair differentiation was not solved, it remained too large, turning into a pension privilege for certain categories of people. The laws adopted at the III and IV stages consolidated the tendency towards unity in the regulation of the appointment of pensions, increased the role of uniform principles of legal regulation of this area, the legislator managed to move away from clearly unjustified differentiation, and, what is important, partially restore the positive differentiation of pensions, taking into account insurance experience and wages pay. It is noted that the differentiation of legal regulation of pension relations is an objective and important principle of pension legislation, it contributes to the qualitative regulation of pension relations, and the achievement of optimal results in the pension sphere is possible with the interaction of unity and differentiation as important elements of legal regulation.

At the current stage, without giving up differentiation, it is necessary to start the path of unification of the conditions for assigning pensions by approving a single normative act. The reform of the pension system should end with the adoption of the Pension Code of Ukraine, which would incorporate the most important norms and regulate the entire set of relations in this area at the highest level and contribute to the establishment of social justice in such an important issue as pension provision.

Key words: pension legislation, pension, stages of formation of pension provision, unity and differentiation, legal regulation.

Постановка проблеми. Сучасні реалії, що відбуваються в Україні, зумовлюють необхідність вдосконалення правової системи держави, спроби можливої належним чином захистити конституцій-

ні права громадян, насамперед, соціальні права. Оскільки, втілення ідеї соціальної держави нерозривно пов'язане з повноцінною реалізацією соціальних прав людини і громадянина. У сучасній

політико-правовій дійсності реалізації соціальних прав надається особливе значення [1].

У контексті останніх подій, а це стан війни, є нагальною потреба в якісно нових підходах до реалізації конституційного права громадян на пенсійне забезпечення. Наявний стан пенсійного законодавства, існуючі відмінності у правовому регулюванні призначення пенсій громадянам України, порушує питання зміни доктрини пенсійного забезпечення, яка має стати одним із основних політико-правових завдань держави, що в свою чергу, потребує істотного оновлення чинного пенсійного законодавства. В таких складних умовах наукового обґрунтування вимагають питання, які прискорять вирішення існуючих проблем забезпечення громадян пенсіями, утвердження принципу справедливості у цій царині. Одним із таких важливих питань, дослідження якого сприятиме переосмисленню положень пенсійного забезпечення в контексті нових реалій, є оцінка ролі єдності та диференціації у пенсійному законодавстві, визначення їх впливу на регулювання пенсійних правовідносин з урахуванням етапів становлення пенсійної системи в незалежній Україні.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Після розпаду СРСР в період незалежності України доволі інтенсивно розпочалося реформування пенсійної системи, чому сприяло прийняття нового пенсійного законодавства. Аналіз наукових публікацій періоду становлення української держави підтверджує наявність великої кількості робіт, присвячених вивченню різних аспектів пенсійного забезпечення. Зокрема, проблеми формування нової пенсійної системи висвітлювалися в наукових працях Н.Б. Болотіної, В.Я. Бурака, М.І. Іншина, Т.В. Колеснік-Омельченко, Т.В. Кравчук, Н.П. Коробенко, О.В. Москаленко, І.Ю. Михайлової, І.В. Оклей, П.Д. Пилипенка, С.М. Прилипка, С.М. Синчук, І.М. Сироти, Б.І. Сташківа, Г.В. Татаренко, К.В. Федчишиної, Н.М. Хуторян, М.М. Шумила, О.М. Ярошенка та ін.

Проте, не дивлячись на значну кількість наукових праць, на широкий спектр досліджень, питання ролі єдності та диференціації у пенсійному законодавстві, а також вплив цих правових категорій на регулювання пенсійних правовідносин з урахуванням етапів становлення пенсійного забезпечення в роки незалежності України глибоко не аналізувалися тому потребують додаткового вивчення.

Мета статті. Метою даної статті є аналіз правових категорій єдності та диференціація, визначення їх впливу на формування пенсійного законодавства з урахуванням етапів становлення пенсійного забезпечення, а також оцінка їх ролі для подальшої розбудови пенсійної системи в незалежній українській державі.

Виклад основного матеріалу. В юридичних публікаціях періоду незалежності України, вченими визначено етапи становлення пенсійної системи, але єдиного підходу на це питання не склалося. Наприклад, І.Ю. Михайлова виділяє п'ять етапів становлення пенсійної системи: I етап (1990–2002 роки), II етап (2003–2010 роки), III етап (2011–2014 роки), IV етап (2015–2016 роки), V етап (з жовтня 2017 року – до сьогодні) [2, с. 99–100]. У працях М.М. Шумила запропоновано дещо подібну періодизацію становлення пенсійного забезпечення. На думку вченого, пенсійне законодавство зазнало трьох, так званих, реформ 1991, 2003, 2011 рр. Четвертий етап реформування розпочато 2015 року [3, с. 9–10]. Пізніше, в іншій праці, М.М. Шумило з жовтня 2017 р. виділяє п'ятий етап пенсійної реформи в Україні, а також не виключає можливість шостого етапу [4, с. 4–7]. На наше переконання, таке визначення етапів розбудови пенсійної системи в Україні не відповідає дійсності, а виділення 4 етапу (2015–2016 рр.) є помилковим і необґрунтованим. Вважаємо, що закони прийняті у цей відрізок часу, завершили розпочаті у 2011 р. зміни та забезпечили часткову модернізацію спеціального пенсійного забезпечення.

Ми дотримуємося точки зору, що в роки незалежності формування нині чинної пенсійної системи пройшло 4 етапи. Автором аргументовано такі етапи становлення пенсійної системи: I етап (з 5 листопада 1991 р. до 9 липня 2003 р.) – етап становлення національної системи пенсійного забезпечення; II етап (з 9 липня 2003 до 8 липня 2011 р.) – етап зміни ідеології пенсійного забезпечення; закріплення трирівневої системи пенсійного страхування; III етап (з 8 липня 2011 р. до 3 жовтня 2017 р.) – етап модернізації системи спеціального пенсійного забезпечення; IV етап (з 3 жовтня 2017 р. до сьогодні) – етап формування гідного матеріального забезпечення пенсіонерів [5, с. 115]. Такому висновку протегує аналіз формування нині наявної системи пенсійного забезпечення та дослідження норм, прийнятого пенсійного законодавства.

Коротко охарактеризуємо кожний із етапів, ураховуючи роль правових категорій єдності та диференціація на формування пенсійного законодавства.

Після проголошення 24 серпня 1991 р. незалежності України, в державі розпочалася активна робота по прийняттю нового пенсійного законодавства. У цьому році були прийняті перші, важливі для пенсійного забезпечення громадян, Закони України: «Про статус і соціальний захист громадян, які постраждали внаслідок Чорнобильської катастрофи» від 28 лютого 1991 р. № 1427–XII (прийнятий ще до затвердження Акту проголошення незалежності України) і «Про

пенсійне забезпечення» від 5 листопада 1991 р. № 1788–ХІІ. Якщо говорити безпосередньо про період незалежності, то прийняття Закону України «Про пенсійне забезпечення» започаткувало – І етап становлення національної системи пенсійного забезпечення. Це один із низки прийнятих законів в положеннях якого диференціація застосовується справедливо.

В нормах Закону № 1788–ХІІ чітко впроваджувалась єдність умов пенсійного забезпечення різних категорій службовців, робітників, членів колгоспів. Цей Закон закріплював єдині і доступні умови пенсійного забезпечення для більшості громадян, також був простим і зрозумілим механізм призначення і нарахування всіх видів пенсій: пенсій за віком, по інвалідності, в разі втрати годувальника, пенсій за вислугу років та соціальних пенсій.

Водночас цей закон також передбачав значне диференційоване регулювання призначення пенсій, як за соціальною, так і професійною ознаками. Значній категорії осіб надавалися суттєві пільги при призначенні пенсій за віком, зокрема: особам, які працювали у важких та шкідливих умовах (Сп. № 1 та № 2), інвалідам, учасникам війни, багатодітним матерям і матерям інвалідів з дитинства, особам, хворим на гіпофізарний нанізм (ліліпути), і диспропорційним карликам та ін. Істотні переваги у Законі визначені для жінок, які працювали у сільськогосподарському виробництві та виховали п'ятеро і більше дітей, вони мали право на пенсію незалежно від віку і трудового стажу. Визначаючи право на пенсію, законодавець диференційовано підійшов до зниження пенсійного віку і вимог до стажу в залежності від категорії працівників. Право на пенсії за віком на пільгових умовах, а також право на пенсії за вислугу років призначались раніше на 5-10-15 років до досягнення загального пенсійного віку, або взагалі незалежно від віку, а також були суттєво знижені вимоги до стажу роботи.

Розміри пенсії по інвалідності диференціювалися в залежності від групи інвалідності, зокрема, інвалідам І групи – 70%; інвалідам ІІ групи – 60%; інвалідам ІІІ групи – 40% заробітку, а пенсії у зв'язку з втратою годувальника диференціювалися в залежності від кількості утриманців.

Пенсії особам, які постраждали внаслідок Чорнобильської катастрофи, диференціюються на: державні пенсії і додаткові пенсії за шкоду, заподіяну здоров'ю (ця пенсія призначалася після виникнення права на державну пенсію). Варто зазначити, що розмір додаткової пенсії за шкоду, заподіяну здоров'ю диференціюється за різними критеріями (категорія осіб, факт захворювання на променеу хворобу, група інвалідності тощо) і встановлюється від 5 до 30 % прожиткового мінімуму для осіб, які втратили працездатність. Істот-

на диференціація застосовується щодо пенсійного віку, максимально вік виходу на пенсію міг бути зниженим до 10 років.

У наступні роки було прийнято ще низку законів, в яких визначалися спеціальні, більш пільгові умови виходу на пенсію для окремих категорій громадян. Зокрема, це Закони України: «Про прокуратуру» від 5 листопада 1991 р., «Про пенсійне забезпечення військовослужбовців та осіб начальницького і рядового складу органів внутрішніх справ» від 9 квітня 1992 р., «Про статус народного депутата України» від 17 листопада 1992 р., «Про державну службу» від 16 грудня 1993 р., «Про державну підтримку засобів масової інформації та соціальний захист журналістів» від 23 вересня 1997 р.

Варто наголосити, що на цьому етапі був прийнятий вагомий для соціальної сфери нормативно-правовий акт – «Основи законодавства України про загальнообов'язкове державне соціальне страхування» від 14 січня 1998 р., який активізував подальші зміни у пенсійній системі України.

З часом, Верховною Радою України були схвалені закони: «Про службу в органах місцевого самоврядування» від 7 червня 2001 р., «Про дипломатичну службу» від 20 вересня 2001 р., «Про пенсії за особливі заслуги перед Україною» від 1 червня 2000 р. та ін. Як і попередні закони, вони формували правову базу, яка закріплювала значну диференціацію у пенсійному забезпеченні. Тому цілком вірною є точка зору І.Ю. Михайлової, що спочатку такий процес мав благородну мету – покращити пенсійне забезпечення окремих категорій громадян, але в кінцевому рахунку він призвів до дискримінації, оскільки умови призначення спеціальних пенсій були більш вигідними, а розміри значно вищими порівняно з пенсіями осіб, що отримували пенсію за загальним Законом [2, с. 85–86].

Характеризуючи перший етап, доречно відзначити, що в Україні визначилася і функціонувала державна пенсійна система. Значній кількості населення пенсії призначалися на єдиних умовах, визначених Законом України «Про пенсійне забезпечення». Водночас, на цьому етапі пенсії окремим категоріям осіб призначалися на підставі спеціальних законів, які передбачали значні особливості та пільгові умови призначення пенсій. Різниця між звичайними і спеціальними пенсіями полягала у відмінних способах обчислення пенсій, в умовах їх індексації чи осучаснення в майбутньому, в здійсненні перерахунків раніше призначених пенсій. Варто наголосити, що в нормах спеціальних законів часто застосовувалася необґрунтована диференціація (критерієм диференціації була посада особи), що дозволяло чиновникам отримувати значно вищі за розміром пенсії порівняно з пенсіями тих осіб,

яким призначалася пенсія на умовах визначених у Законі України «Про пенсійне забезпечення». Розміри пенсій зазначених осіб досягали до 90% від їх заробітку, тоді як розміри пенсій більшості громадян нараховувалися до 40% заробітної плати. Особливо значна і несправедлива диференціація була при призначенні пенсій у зв'язку із втратою годувальника. Зазначене свідчило, що солідарна система вже тоді працювала неефективно і несправедливо.

II етап реформування пенсійного законодавства розпочався після прийняття 9 липня 2003 р. Законів «Про загальнообов'язкове державне пенсійне страхування» № 1058-IV та «Про недержавне пенсійне забезпечення» № 1057-IV. Основні положення цих законів набрали чинності з 1 січня 2004 р.

Закон № 1058-IV є сьогодні базовим для призначення пенсій громадянам України, він вніс кардинальні зміни в діючу пенсійну систему, і, як вірно відзначає К.П. Черненко, ним було закладено основи для розвитку нової моделі пенсійного забезпечення, закладено потужний правовий базис для підвищення рівня життя пенсіонерів [6, с. 73]. Важливою новелою Закону стало закріплення трирівневої пенсійної системи. Безперечно, потенціал цього закону значний, але, на жаль, велика частина його норм й дотепер не реалізована, зокрема не впроваджений другий рівень пенсійної системи, реально діє тільки її перший рівень і частково третій рівень – недержавне пенсійне забезпечення.

Утім прийняття нового базового закону не вирішило питання уніфікації пенсійного законодавства і не розв'язало проблему несправедливої диференціації у пенсійному забезпеченні. На цьому етапі, як і на попередньому етапі, пенсії призначалися за нормами більш ніж 20 спеціальних законів, а також залишалися чинними окремі статті Закону України «Про пенсійне забезпечення» на підставі яких призначалися пільгові пенсії і пенсії за вислугу років. Основними критеріями диференціації на цьому етапі залишалися: характер праці (служби); умови праці (шкідливі, важкі); місцевість, де працювала (проходила службу) або проживала особа, стать; наявність у громадянина особливих заслуг перед державою; статус ветерана війни; група інвалідності тощо. Наявна, широка законодавча база сприяла надмірній диференціації у пенсійному забезпеченні, залишалася значна відмінність у розмірах пенсій, призначених на загальних підставах від розмірів спеціальних пенсій, що порушувало принципи рівності і справедливості у пенсійному забезпеченні та вимагало кардинального перегляду правового регулювання цієї сфери.

Наступний – III етап пенсійної реформи розпочався з 1 жовтня 2011 р., після набрання чинності

Закону України «Про заходи щодо законодавчого забезпечення реформування пенсійної системи» від 8 липня 2011 р. № 3668-VI [7]. На цьому етапі законодавець суттєво обмежив диференціацію у пенсійному забезпеченні, були внесені зміни у 22 законодавчі акти, які визначили: поступове підвищення пенсійного віку жінкам з 55 до 60 років (ліквідовано диференціацію за статевою ознакою щодо пенсійного віку); підвищення необхідного страхового стажу для призначення пенсії за віком на 10 років: жінкам з 20 до 30 років, а чоловікам з 25 до 35 років; підвищення вимоги до мінімального страхового стажу, необхідного для одержання пенсії за віком (стаж збільшено з 5 до 15 років); змінено механізм перерахунку пенсії. Також зазнали змін умови призначення спеціальних пенсій, зокрема: пенсійний вік для чоловіків державних службовців підвищено до 62 років; збільшено вислугу років для призначення пенсії військовослужбовцям з 20 до 25 років; зменшено розмір пенсії державних службовців з 90% до 80%; змінено умови виплати спеціальних пенсій у період роботи на посадах, які дають право на їх призначення (пенсія стала виплачуватися в розмірі, обчисленому відповідно до Закону України «Про загальнообов'язкове державне пенсійне страхування») та внесені деякі інші зміни.

Важливі зміни у пенсійне законодавство були внесені низкою законів, прийнятих у 2013–2016 роках¹. Зокрема, були вдосконалені: умови зарахування страхового стажу; виплати пенсії у зв'язку з втратою годувальника; змінено умови визначення заробітної плати для обчислення пенсій, що дало можливість окремим категоріям громадян збільшити їх розміри; внесені зміни до окремих спеціальних законів передбачили зменшення розміру пенсій службовцям з 80% до 70%, а потім й до 60% суми їх заробітку. Тенденцію до єдності в регулюванні пенсійних правовідносин, стало підвищення пенсійного віку жінкам при призначенні пільгових пенсій, а також збіль-

¹ Про внесення змін до деяких законів України щодо призначення та індексації пенсії: Закон України від 14 травня 2014 р. Відомості Верховної Ради (ВВР). 2014. № 11. ст. 135; Про запобігання фінансової катастрофи та створення передумов для економічного зростання в Україні: Закон України від 27 березня 2014 № 1166-VII. Відомості Верховної Ради (ВВР). 2014. № 20-21. ст. 745; Про внесення змін та визнання такими, що втратили чинність, деяких законодавчих актів України: Закон України від 28 грудня 2014 р. Відомості Верховної Ради (ВВР). 2015. № 6. ст. 40;

Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо пенсійного забезпечення: Закон України від 2 березня 2015 р. Відомості Верховної Ради (ВВР). 2015. № 22. ст. 145; Про внесення змін до деяких законодавчих актів України: Закон України від 24 грудня 2015 р. Відомості Верховної Ради України (ВВР). 2016. № 5. ст. 50

шення загального стажу та в деяких випадках і спеціального стажу при призначенні пільгових пенсій (ця новела не була прийнята однозначно та визвала дискусію як серед вчених, так і суспільстві). Ці зміни частково оптимізували солідарну систему та привели до відміни значної частини спеціальних норм, а з 1 червня 2015 р. було призупинено призначення спеціальних пенсій. Таким чином, навіть короткий аналіз внесених у пенсійне законодавство змін на цьому етапі підтверджує помітне звуження диференціації та підтверджує чітку тенденцію до єдності в регулюванні пенсійних правовідносин.

Закон України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів щодо підвищення пенсій» 2148-VIII від 3 жовтня 2017 р. [8] започаткував новий 4 етап реформи пенсійної системи. Цей Закон суттєво вплинув на подальше обмеження спеціального пенсійного забезпечення та подальше звуження диференціації у пенсійному забезпеченні. Назрілим рішенням вважаємо затвердження у Законі нової формули щорічної індексації (перерахунку) пенсій для захисту її від інфляції. Таким чином, новий механізм осучаснення пенсій зменшив необґрунтовану диференціацію між новими пенсіями і пенсіями, що призначалися раніше. До позитивних рішень слід віднести скасування обмеження розміру пенсій працюючим пенсіонерам, а також відміну зменшення розміру пенсій для тих жінок, які до 1 січня 2015 р. скористалися правом дострокового виходу на пенсію. Такі рішення сприяли збільшенню розмірів пенсій.

Слід відзначити і ряд негативних новел, що призвели до зменшення розмірів пенсій. Так, прийнята норма, щодо корекції пенсійної формули, знизила з 1 січня 2018 р. коефіцієнт оцінки вартості одного року стажу для призначення нових пенсій до 1%. Суттєві зміни торкнулися і віку виходу на пенсію та тривалості страхового (трудоного) стажу. Приміром, для осіб, які не мають відповідного страхового стажу, визначений пенсійний вік – 63 і 65 років. Такі зміни дозволили на сучасному етапі уникнути прямого підвищення пенсійного віку, але, на нашу думку, це питання залишилось невирішеним і в найближчий час у державі знову постане питання реального підвищення пенсійного віку.

Окрім зазначених нововведень, законодавцем були внесені суттєві корективи у призначення спеціальних страхових пенсій: пенсій за вислугу років і пільгових пенсій за віком. Також цим Законом значній категорії чиновників були відмінні спеціальні пенсії. Разом з тим залишилася значна диференціація при нарахуванні пенсій суддям і прокурорським працівникам, їх пенсії у десятки разів перевищують пенсії осіб, які забезпечуються пенсіями на загальних умовах, що явно порушує

принцип справедливості у цій царині. Вкорінилася негативна практика впливу судових рішень на визначення розмірів пенсій.

Висновки і перспективи подальших досліджень.

Проведений аналіз пенсійного законодавства підтверджує, що в період незалежності України зміни в системі пенсійного забезпечення є істотними, але далекими до завершення реформування цієї сфери, багато норм, що були прийняті, потребують коригування, насамперед, щоб забезпечити фінансову стабільність системи.

Визначено, що на I і II етапах формування національної системи пенсійного забезпечення наряду з єдиними підходами регулювання призначення пенсій (більшість норм Закону № 1788-XII), також мала місце значна диференціація як за соціальною, так і професійною ознаками. Прийняті на 2 етапі закони № 1058-IV і № 1057-IV внесли зміни в ідеологію пенсійного забезпечення, була закріплена трирівнева система пенсійного страхування. Утім ці закони не вирішили питання уніфікації пенсійного законодавства і не розв'язали проблему несправедливої диференціації, вона залишалася завеликою, перетворюючись у привілеї пенсійного забезпечення, оскільки поряд з трирівневою пенсійною системою існує інша система – система спеціального пенсійного забезпечення, запроваджена для окремих категорій громадян. Причому, рівень забезпечення в цих системах різний – у спеціальній значно вищий у ній задіяні відмінні підходи до визначення розмірів пенсійних виплат.

Прийняті у 2011–2017 роках закони (III і IV етапи) визначили тенденцію до єдності у регулюванні пенсійного забезпечення, що сприяло підвищенню ролі загальних, єдиних принципів правового регулювання цієї сфери, законодавцю вдалося відійти від явно необґрунтованої диференціації, а також, що важливо, частково відновити диференціацію розмірів пенсій з урахуванням напрацьованого страхового стажу та отримуваної заробітної плати. Але, суспільство не отримало того бажаного результату, на який сподівалося, оскільки внесені в законодавцем новели не наблизили розміри пенсій громадян до європейських стандартів.

Ми дотримуємося позиції, що диференціація правового регулювання пенсійних правовідносин є об'єктивним і важливим принципом у пенсійному законодавстві. Для досягнення якісного врегулювання пенсійних відносин, не відмовляючись від диференціації, необхідно вийти на шлях уніфікації умов призначення пенсій, затвердивши єдиний нормативний акт. За сучасних умов, таким актом має бути Пенсійний кодекс України, який би увібрав найважливіші норми і на найвищому рівні врегулював усю сукупність відносин

у цій царині та сприяв встановленню соціальної справедливості в такому важливому питанні як забезпечення пенсіями громадян.

Література

1. Мірошніченко Ю. Конституційно-правові аспекти забезпечення соціальних прав людини і громадянина. URL: <http://pgr-journal.kiev.ua/archive/2019/11/43.pdf> (дата звернення: 21.05.2023).
2. Шумило М., Комоцька І. Пенсійне забезпечення в Україні та Білорусі: історія становлення і перспективи розвитку: монографія. Київ: Ніка-Центр, 2018. 516 с.
3. Шумило М.М. Правовідносини у сфері пенсійного забезпечення в Україні : монографія. Київ: Ніка-Центр, 2016. 680 с.
4. Шумило М.М. П'ятий етап пенсійної реформи в Україні. *Бюлетень Міністерства юстиції України*. 2017. №12 (194). С. 4–7.
5. Скоробагатько А.В. Етапи становлення пенсійного забезпечення в період незалежності України. *Наукові праці Національного університету «Одеська юридична академія»*. м. Одеса, 2020. Т. 26. С. 114–122.
6. Черненко К.П. Аналіз рівня життя пенсіонерів як індикатору ефективності реформування пенсійної системи України. *Наукові праці*. 2010. Т. 133. Вип. 120. С. 72–77.
7. Про заходи щодо законодавчого забезпечення реформування пенсійної системи: Закон України від 8 липня 2011 року. *Відомості Верховної Ради України*. 2012. № 12-13. Ст. 82.
8. Про внесення змін до деяких законодавчих актів щодо підвищення пенсій: Закон України від 3 жовтня 2017 р. *Відомості Верховної Ради (ВВР)*. 2017. № 40-41. ст. 383.